

УДК 94(477.82)

[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-12\(18\)-1155-1163](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-12(18)-1155-1163)

Кучерепа Микола Михайлович кандидат історичних наук, професор, професор кафедри історії України та археології, Волинський національний університет імені Лесі Українки, вул. Проспект Волі, 13, м. Луцьк 43025. тел.: (067)361-03-91, <https://orcid.org/0000-0001-9314-3585>

Цецик Ярослав Петрович кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління, адміністрування та інформаційної діяльності, Національний університет водного господарства та природокористування, вул. Соборна, 11, м. Рівне, 33000, тел. 098-422-81-28, <https://orcid.org/0000-0002-2527-2155>

БОРОТЬБА ОУН-УПА З ТОТАЛІТАРНИМИ РЕЖИМАМИ НА ВОЛИНІ У 1930-Х – 1950-Х РР.

Анотація. У статті на основі архівних документів проаналізовано становлення та початок діяльності Організації українських націоналістів на Волині та з'ясовано її роль у боротьбі з тоталітарними режимами. Значна увага приділена особливостям тактики та стратегії націоналістичного підпілля у регіоні. Відзначено, що на початку діяльності волинські ланки ОУН на відміну від Галичини не використовували силових методів боротьби, обмежуючись лише розбудовою організаційної мережі та пропагуючи ідеологію організації. З'ясовано, що більшість осередків націоналістичного підпілля виникли завдяки діяльності українців-студентів, які навчалися за межами воєводства..

Однак у середині 1930-х рр. волинські націоналісти поступово змінюють тактику діяльності й розпочинають поступово вдаватися до силових методів боротьби. Пік виступів націоналістичного підпілля припав на 1936 р., коли у Костопільському повіті відбувся ряд «антиєврейських виступів». У свою чергу польські силові структури протидіючи зростанню впливів ОУН вдавалися до жорстких методів протидії націоналістичному підпіллю. У зв'язку з цим органами влади було заарештовано багатьох членів підпілля, а Волинь періодично сколихували резонансні політичні процеси.

Враховуючи географічне становище регіону, наявність величезних лісових масивів Керівництво Крайової Екзекутиви ОУН у 1937 р. прийняло рішення про формування саме у цьому регіоні перших повстанських підрозділів націоналістичного підпілля. Однак ці плани не було реалізовано, а ті підрозділи, що формувалися були розгромлені польськими силовими

структурами. Лише завдяки старання Проводу ОУН їх діяльність вдалося відновити на початку 1939 р., а повстанські підрозділи ОУН не лише нападали на постерунки поліції, а й вступали у бій із регулярними частинами польської армії.

Після початку Другої світової війни Волинь була окупована німецькими військами. Незважаючи на складність внутрішньополітичної ситуації та зовнішні фактори націоналістичне підпілля репрезентоване ОУН (б) не припиняло своєї діяльності. Восени 1942 р. розпочала свою діяльність Українська повстанська армія, котра вела бойові дії проти німецьких військ. З 1944 р. УПА боролася за незалежність України з більшовицьким тоталітарним режимом. Незважаючи на складність ситуації підрозділи УПА вступали у бої не лише із загонами НКВС та НКДБ, а й також із регулярними частинами червоної армії. Завдяки підтримці місцевого населення формування УПА на Волині вели збройну боротьбу з більшовицьким режимом до середини 1950-х рр.

Ключові слова: тоталітарний режим, Організація українських націоналістів, збройна боротьба, військові дії.

Kucherepa Mykola Mykhailovych PhD in History, Professor Department of history Ukraine, Lesya Ukrainka Volyn National University, Voli Ave., 13, Lutsk, 43025. tel. 067-361-0-391. <https://orcid.org/0000-0001-9314-3585>

Tsetsyk Yaroslav Petrovych PhD in History, Associate Professor of the Department of public management, administration and information activities, National University of Water Management and Nature Management, Soborna St., 11, Rivne, 33000, tel.: (098) 422-81-28, <https://orcid.org/0000-0002-2527-2155>

THE STRUGGLE OF THE OUN-UP AGAINST THE TOTALITARIAN REGIMES IN VOLYN IN THE 1930S-1950S.

Abstract. The article, based on archival documents, analyzes the formation and beginning of the activity of the Organization of Ukrainian Nationalists in Volyn and clarifies its role in the fight against totalitarian regimes. Considerable attention is paid to the peculiarities of the tactics and strategy of the nationalist underground in the region. It was noted that at the beginning of their activity, the Volyn units of the OUN, in contrast to Galicia, did not use forceful methods of struggle, limiting themselves only to building an organizational network and promoting the organization's ideology. It was found out that most of the nationalist underground centers arose thanks to the activities of Ukrainian students who studied outside the voivodship.

However, in the mid-1930s, the Volyn nationalists gradually changed their tactics and began to gradually resort to violent methods of struggle. The peak of the

nationalist underground was in 1936, when a series of "anti-Jewish demonstrations" took place in the Kostopil district. In turn, the Polish power structures, countering the growing influence of the OUN, resorted to harsh methods of countering the nationalist underground. In connection with this, the authorities arrested many members of the underground, and Volyn was periodically shaken by high-profile political processes.

Taking into account the geographical position of the region, the presence of huge forest areas, in 1937 the leadership of the National Executive of the OUN decided to form the first insurgent units of the nationalist underground in this region. However, these plans were not implemented, and those units that were formed were defeated by Polish forces. It was only thanks to the efforts of the OUN Branch that they were able to resume their activities in early 1939, and the insurgent units of the OUN not only attacked police posts, but also engaged in battle with regular units of the Polish army.

After the beginning of the Second World War, Volyn was occupied by German troops. Despite the complexity of the internal political situation and external factors, the nationalist underground represented by the OUN (b) did not stop its activities. In the autumn of 1942, the Ukrainian insurgent army began its activities, which conducted combat operations against the German troops. Since 1944, the UPA fought for the independence of Ukraine against the Bolshevik totalitarian regime. Despite the complexity of the situation, UPA units fought not only with NKVD and NKGB units, but also with regular units of the Red Army. Thanks to the support of the local population, the UPA formations in Volyn waged an armed struggle against the Bolshevik regime until the mid-1950s.

Keywords: totalitarian regime, Organization of Ukrainian nationalists, armed struggle, military operations.

Постановка проблеми. Незважаючи на ту обставину, що впродовж останніх десятиліть з'явилася значна кількість наукових праць присвячених ОУН та УПА однак багато аспектів, що висвітлюють діяльність націоналістичного підпілля та його боротьбу з тоталітарними режимами на Волині у досліджуваній період залишаються не висвітленими. На основі наукових праць авторами прослідковано процес становлення та початок діяльності ОУН на Волині, з'ясовано причини та наслідки розбудови організаційної мережі підпілля. Значна увага приділена діяльності УПА та ОУН у регіоні після Другої світової війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні напрями діяльності ОУН та УПА на Волині у досліджуваній період неодноразово розглядалися в українській та польській історіографії. Зокрема, у працях З. Книша [1], А. В. Кентія [2] та С. В. Кульчицького [3] детально проаналізовано процес

становлення націоналістичного підпілля у Галичині. Ю. Візитів з'ясувала протидію волинським осередкам ОУН польських силових структур [6]. Значний обсяг інформації про зародження та напрями діяльності націоналістичного підпілля висвітлили М. М. Кучерепа та Я. П. Цецик [13]. Особливості діяльності УПА на Волині наприкінці Другої світової війни та повоєнний час проаналізували О. Ленартович [15] та Л. Балецька [16].

Мета статті. Метою статті є дослідження особливостей становлення та діяльності націоналістичного підпілля на Волині у 1930-х – 1950-х рр., висвітлення його ролі у боротьбі з тоталітарними режимами, що діяли у регіоні. Значна увага відведена структурі та напрямам діяльності УПА на Волині наприкінці Другої світової війни та перші повоєнні роки.

Виклад основного матеріалу. 28 січня - 3 лютого 1929 р. у Відні відбувся Перший конгрес (Великий збір) ОУН у результаті якого було утворено ОУН. Очолив організацію Є. Коновалець, а до складу першого Проводу українських націоналістів увійшли: М. Сціборський, В. Мартинець, П. Кожевников, Д. Андрієвський, Ю. Вассиян, Д. Демчук та Л. Костарів [1, с. 96]. У складі Проводу було утворено реферантури: організаційну, політичну, військову, ідеологічну, пропаганди, фінансів та секретаріат [2, с.7].

У лютому 1930 р. за участю М. Сціборського було проведено першу конференцію ОУН на західноукраїнських землях, на якій обрали Крайову ексективу ОУН на західноукраїнських землях (КЕ ОУН на ЗУЗ). Її очолив З. Пеленський (Пакс) [2, с. 10].

ОУН не була партією парламентського типу. Вона виникла як політичний рух із власною ідеологією, яку ще потрібно було розвивати. Окрім того, на відміну від політичних партій «класичного зразка», це була суворо законспірована організація військового типу [3, с. 96].

Отже, об'єднання націоналістичних організацій та груп в ОУН, активна агітаційно-пропагандистська та бойова діяльність організації досягли мети – націоналістичні ідеї стали популярними серед української молоді, кількісний склад організації зріс, а впливи ОУН поступово поширилися на північно-західні землі, зокрема на Волинь, і наприкінці 1920-х - на початку 1930-х рр. тут відбувалося її організаційне становлення.

В аналітичному дослідженні під назвою «Monografia OUN na Wołyniu», яке опублікував суспільно-політичний відділ Волинського воєводського управління у травні 1935 р., стверджується, що біля джерел формування націоналістичного підпілля на Волині стояла українська молодь, а конкретніше – вчорашні пластуни. Це твердження ґрунтується на тому, що в багатьох повітах регіону саме колишні пластуни формували організаційну мережу націоналістичного підпілля. Зокрема, у Рівненському повіті у січні 1929 р. одним із організаторів націоналістичного руху був С. Семенюк [4, с. 55].

Колишні члени «Пласту» приєдналися до націоналістичного підпілля у с. Городку Рівненського повіту, який організував С. Семенюк [5, арк. 55]. Тоді ж завдяки його роботі в Рівненській українській гімназії було утворено ланки «Юнацтва» ОУН, основу яких склали також колишні члени «Пласту», на той час учні старших класів цього навчального закладу.

Однак ланки ОУН, утворені на Волині в 1929-1930 рр., не встигли розгорнути своєї діяльності. Улітку-восени 1930 р. поліція заарештувала багатьох членів підпілля, включно з його керівництвом, зокрема у Рівненському повіті [4, s.103]. Незабаром Волинь сколихнули резонансні політичні судові процеси. У 1932 р. у Рівному відбувся суд над 43-ма активними членами націоналістичного підпілля, більшість з яких на момент арешту в 1930 р. були учнями української гімназії, а свого часу пройшли школу «Пласту» [6, с. 81].

Отже, на Волині ядром багатьох створюваних на рубежі 1920 – 1930-х рр. ланок ОУН стали вчорашні «пластуни». Однак переважну більшість членів організації незабаром заарештовували і після тривалого слідства вони постали перед судом. Це пригальмувало формування мережі націоналістичного підпілля та призвело до руйнування вже організованих осередків. Тому в 1932 р. на Конгресі ОУН у Празі було прийнято рішення продовжити роботу на Волині [7, с. 173] й створено окремих Волинський реферат [8, с. 3].

Таким чином, на Волині осередки ОУН розпочали свою діяльність значно пізніше ніж у Галичині, однак враховуючи внутрішньополітичну ситуацію націоналістичному підпіллю вдалося здобути досить значні впливи серед населення регіону, насамперед молоді.

Активізуючи діяльність у повітах, де вже діяло націоналістичне підпілля, ОУН водночас намагалася поширювати зони своєї присутності. Поліція фіксувала прояви діяльності оунівців у тих повітах Волині, де до того часу їх не було. У листопаді 1935 р. у с. Антонівці Сарненського повіту виявлено п'ять плакатів із написами: «Українці, ріжте ляхів. ОУН» [9, арк. 326]. Але оскільки, окрім цього випадку, впродовж 1935 р. інших дій націоналістичного підпілля на Сарненщині поліція не зафіксувала, можна припустити, що ці написи зробили члени ОУН із Костопільського повіту.

Влітку 1936 р. Волинь сколихнув ряд антиєврейських виступів, основні з яких відбулися наприкінці липня - на початку серпня. Найбільшого розголосу набули події на Костопільщині, де з 24 липня по 2 серпня члени ОУН вчинили підпали селянських господарств. Згідно з рапортом волинського воєводи лише у с. Ставку Костопільського повіту під час антиєврейських виступів згоріло 30 селянських господарств. Унаслідок цих подій лише з 15 по 17 серпня 1936 р. на Костопільщині за підозрою в підпалах було затримано 25 осіб [9, арк. 7-8]. Загалом же упродовж серпня-вересня 1936 р. в

Костопільському повіті поліція затримала 55 осіб, яких підозрювали у причетності до підпалів [10, арк. 208-209]. Більшість затриманих вступили в ОУН у 1935-1936 рр., а їхня робота спрямовувалася на зміцнення організаційної мережі націоналістичного підпілля в повіті, розповсюдження націоналістичної літератури [10, арк.214-246].

Імпульс, що спричинив антиєврейський вибух у березні 1936 р. в Галичині, а пізніше скерував вибухову хвилю на Волинь, був значною мірою пов'язаний з десятиріччям від трагічної загибелі С. Петлюри. Оскільки життя С. Петлюри обірвалося внаслідок замаху, який здійснив більшовицький агент С. Шварцбарт, то ім'я загиблого використовували як заклик до помсти. Тому в деяких місцевостях оунівське підпілля закликала помститися «за нашого головного вождя С. Петлюру» і знищувати євреїв [11, с. 103].

Щодо мотивів, які спонукали націоналістів до таких радикальних дій, то відповідь на це дають матеріали кримінальних справ, які були порушені за «костопільських підпалів» [12, арк. 78].

У Рівненському окружному суді відбулося два судових процеси стосовно костопільських підпалів. У січні 1937 р. було розглянуто справу 13 членів Костопільської ОУН, яких звинувачували в підпалах селянських господарств влітку 1936 р. Десять осіб було засуджено до різних термінів ув'язнення, а трьох - виправдано. У зв'язку з цим прокурор подав апеляцію, тому що, на його думку, суд виніс надто «м'яке» рішення у цій справі [13, с. 271].

У грудні 1937 р. у Рівненському окружному суді відбувся другий судовий процес із «костопільської справи». У результаті якого з 55 членів підпілля 52 особи отримали різні терміни ув'язнення й лише 3-х було виправдано [13, с. 273].

У 1937 р. В. Сидор видав інструкцію щодо створення військових відділів з місцевої молоді [13, с. 274]. За його дієвої участі на Волині було створено окремі повстансько-бойові відділи «Вовки». До першої групи «Вовків» входило 25 бойовиків під проводом В. Макара (Сіроманця) [13, с. 275]. Другий такий відділ почали створювати на Горохівщині, але у зв'язку з масовими арештами (у тому числі й самого В. Сидора) ці плани так і не були реалізовані [13, с. 276]. До них оунівське підпілля повернулося лише в 1939 р., коли в умовах ескалації напруження та загрози війни ОУН почала відновлювати свої повстанські загони. Стривожена активізацією оунівського підпілля, поліція впродовж літа 1937 р. провела арешти у восьми повітах. Було заарештовано М. Коса, І. Шубського, М. Мостовича, Л. Мостовича, Р. Волошина та інших керівників українських націоналістів у краї [13, с. 277]. Мета цієї поліцейської акції полягала в послабленні позицій ОУН на Волині.

Репресивні дії польської влади напередодні Другої світової війни не лише не викоринили чи хоча б зупинили поширення націоналістичного руху, а

навпаки, мали зворотний ефект і ще більше загострили польсько-українське протистояння. Небезпідставно вважаючи ОУН своїм основним противником, на самому початку війни, у ніч із 1 на 2 вересня 1939 р., польські каральні органи заарештували близько 10 тис. українців, яких підозрювали в належності до ОУН [13, с. 287].

Націоналістичні ланки, що діяли в той період на Волині, не залишилися осторонь цих подій і неодноразово нападали на постерунки поліції, помешкання осадників. Наприклад, у Здолбунівському повіті на початку вересня 1939 р. озброєні групи націоналістів вчинили ряд збройних нападів на польських осадників [14, арк. 15-27]. Метою цих нападів було заволодіння зброєю та боєприпасами. З іншого боку, такі виступи націоналістичного підпілля можна розцінювати як спроби протидіяти мобілізаційним планам польського командування та намагання дестабілізувати ситуацію в регіоні, що в умовах війни мало важливе значення. Окрім цього, аналізуючи збройні виступи оунівського підпілля, потрібно зважати й на ту обставину, що керівництво організації розпочало активну військову діяльність спрямовану на дестабілізацію в регіоні.

Більше того, оунівці вступали в бій навіть з регулярними частинами польської армії. Зокрема, в середині вересня 1939 р. загін ОУН обстріляв польські війська під час їхньої переправи через річку Горинь поблизу Степані Костопільського повіту. Збройні сутички між поліцією, польськими військовими підрозділами і формуваннями ОУН відбувалися в краї до вступу на Волинь Червоної армії [13, с. 189].

Отже, як бачимо напередодні та на початку Другої світової війни націоналістичне підпілля на Волині на лише здійснювало акти саботажу, а й вступало у бій з регулярними частинами польської армії. Це свідчило про налаштованість підпілля вести збройну боротьбу за незалежність України.

Після окупації Волині націоналістичне підпілля продовжувало вести збройну боротьбу. 14 жовтня 1942 р. було утворено Українську повстанську армію (УПА), котра на Волині розпочала вести воєнні дії проти німецьких військ, більшовицьких партизанських загонів. У 1944 р. на Волинь була звільнена від німецьких окупантів. З перших же днів приходу радянської влади УПА розпочала боротьбу з більшовицьким тоталітарним режимом. Загони УПА вели активні військові дії. Як свідчить аналіз наукової літератури у всіх районах Рівненської та Волинської областей впродовж 1944 – 1945 рр. велися бойові дії між загонами НКВС, регулярними частинами червоної армії та УПА [16, с. 323].

Щодо чисельного складу УПА-Північ, яка вела боротьбу з більшовицьким режимом на Волині у досліджуваний період то за оцінками українських вчених навесні 1944 р. вона складала близько 150 тис. вояків [16, с. 323].

Таким чином, діяльність УПА-Північ охоплювала всю територію Волині. Українські націоналісти ведучи боротьбу за відродження Української держави вели не лише збройну боротьбу, а й також важливу роль у цьому приділяли інформуванню місцевого населення про ключові події.

Ще одним методом, який широко використовував український рух опору проти більшовицького тоталітарного режиму було проведення чисельних бойових операцій у результаті котрих звільнялися призовники. Так, у період з 28 по 30 липня 1944 р. на території Волинської області військові підрозділи УПА захопили кілька загонів призовників чисельністю 1130 осіб, які були відпущені.

Одночасно з цим загони ОУН-УПА перешкоджали примусово вивозити жителів регіону на будівництво в східні області України та росію [17, с. 310].

Отже, УПА також значну увагу приділяла звільненню мобілізованих до армії та осіб, яких примусово вивозили за межі регіону. Підтримка місцевим населенням українських повстанців сприяла тому, що на Волині націоналістичне підпілля вело збройну боротьбу з тоталітарним комуністичним режимом до середини 1950-х рр.

Література:

1. Книш З. Становлення ОУН. К. : Видовництво ім. О. Теліги, 1994. 186 с.
2. Кентій А. В. Нариси історії Організації українських націоналістів (1929-1941 рр.). Інститут історії НАН України. К. 1998. 200 с.
3. Кульчицький С. В. Ідеологія і практика українського праворадикального руху в довоєнній Польщі (1920-1939 рр.). *Історія в школах України*. 2002. № 3. С. 11-17.
4. Monografia OUN na Wołyniu. Lusk. 1935. 190 s.
5. ДАВО. Ф. 1. Оп. 2. Спр. 2241.
6. Візитів Ю. М. Секретні співробітники у боротьбі польської влади проти «Пласту» на Волині (20-30-ті роки ХХ століття). *Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії*. 2005. Випуск. 5. С. 80-85.
7. Соловей О. Г. Наслідки перебування Волині під владою тоталітарних режимів (1921-1939 рр.). *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки*. 2002. № 5. С. 171-184.
8. Політичний процес у Луцьку. *Новий час*. 1937. 31 травня (№150). С. 3.
9. ДАРО. Ф. 33. Оп. 4. Спр. 74.
10. ДАРО. Ф. 33. Оп. 2. Спр. 2219.
11. Гон М. Із кривдою на самоті. Українсько-єврейські взаємини на західно-українських землях у складі Польщі (1935-1939). Рівне : Волинські обереги. 2005. 192.
12. ДАРО. Ф. 32. Оп. 28. Спр. 809.
13. Кучерепа М. М., Цецик Я. П. Українські національні партії на Волині (1921-1939 рр.): монографія. Луцьк. 2011. 304 с.
14. ДАВО. Ф. 1. Оп. 2. Спр. 5917.
15. Ленартович О. До питання про чисельний склад Української повстанської армії. *Волинь і Волиняни у Другій світовій війні: Збірник наукових праць*. 2012. С. 317-324.
16. Балецька Л. Боротьба УПА та підпілля ОУН проти мобілізаційних заходів радянської влади (на прикладі Камінь-Каширського району Волинської області). *Вісник Львівського університету. Серія історична*. 2019–2021. Спецвипуск. С. 304-312.

References:

1. Knysh Z. (1994). Stanovlennia OUN. [*Formation of the OUN*]. K. : Vydovnytstvo im. O. Telihy. [in Ukrainian].
2. Kentii A. V. (1998). Narysy istorii Orhanizatsii ukrainskykh natsionalistiv (1929-1941 rr.) [*Essays on the history of the Organization of Ukrainian Nationalists (1929-1941)*]. K. Instytut istorii NAN Ukrainy. [in Ukrainian].
3. Kulchytskyi S. V. (2002). Ideolohiia i praktyka ukrainskoho pravoradykalnogo rukhu v dovoieniui Polshchi (1920-1939 rr.) [*Ideology and practice of the Ukrainian right-wing radical movement in pre-war Poland (1920-1939)*]. *Istoriia v shkolakh Ukrainy*. Vol. 3. pp. 11-17. [in Ukrainian].
4. *Monografija OUN na Volyniu (1935)*. [*Monograph of the OUN in Volhynia*]. Lyck.
5. DAVO. Fond 1. Opys. 2. Sprava 2241 [in Polish].
6. Vizitiv Yu. M. (2005). Sekretni spivrobotnyky u borotbi polskoi vlady proty «Plastu» na Volyni (20-30-ti roku XX stolittia) [Secret employees in the struggle of the Polish authorities against "Plast" in Volyn (20-30s of the 20th century)]. *Aktualni problemy vitchyznianoï ta vsesvitnoï istorii*. 5. 80-85. [in Ukrainian].
7. Solovei O. H. (2002) Naslidky perebuvannia Volyni pid vladoiu totalitarnykh rezhymiv (1921-1939 rr.) [Consequences of Volyn being under the rule of totalitarian regimes (1921-1939)]. *Problemy istorii Ukrainy: fakty, sudzhennia, poshuky*. 5. 171-184. [in Ukrainian].
8. Novyi chas. (1937. May 31). Politychnyi protses u Lutsku [Political process in Lutsk]. *Novyi chas – New time*, (p.3). [in Ukrainian].
9. DARO. Fond 33. Opys. 4. Sprava 74 [in Polish].
10. DARO. Fond 33. Opys. 2. Sprava 2219 [in Polish].
11. Hon M. (2005). Iz kryvdoiu na samoti. Ukrainsko-yevreiski vzaiemyny na zakhidnoukrainskykh zemliakh u skladi Polshchi (1935-1939) [*Alone with a grudge. Ukrainian-Jewish relations in the western Ukrainian lands as part of Poland (1935-1939)*]. Rivne : Volynski oberehy. [in Ukrainian].
12. DARO. Fond 32. Opys. 28. Sprava 809 [in Polish].
13. Kucherepa M. M. & Tsetsyk Ya. P. (2011). Ukrainski natsionalni partii na Volyni (1921-1939 rr.) [Ukrainian national parties in Volyn (1921-1939)] : monohrafiia. Lutsk. [in Ukrainian].
14. DAVO. Fond 1. Opys. 2. Sprava 5917 [in Polish].
15. Lenartovych O. (2012). Do pytannia pro chyselnyi sklad Ukrainskoi povstanskoï armii. [To the question of the numerical composition of the Ukrainian insurgent army] *Volyn i Volyniany u Druhii svitovii viini: Zbirnyk naukovykh prats*. 317-324. [in Ukrainian].
16. Baletska L. (2019 – 2021). Borotba UPA ta pidpillia OUN proty mobilizatsiinykh zakhodiv radianskoï vlady (na prykladi Kamin-Kashyrskoho raionu Volynskoi oblasti) [The struggle of the UPA and the underground of the OUN against the mobilization measures of the Soviet authorities (on the example of the Kamin-Kashir district of the Volyn region)]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii istorychna. Spetsvypusk*. 304-312.